

► ETİK,
BİYOETİK VE
TIP ETİĞİ

ETİK

Etik kavramı, Yunanca ethos sözcüğünden türetilen “davranış biçimini ifade eden karakter” anlamına gelir ve “ahlaki değerler statüsü” olarak tanımlanır.

Etik

- *Etik*, ahlaki tutumların ardında yatan yargıları ele alarak, insanın bütün davranış ve eylemlerinin temelini araştırmaktadır.
- Çoğu zaman birbirlerinin yerlerine de kullanıldığı görölen etik ile ahlak arasında yakın bir ilişki bulunmakla birlikte etik, “ahlak ve toplumca belirlenen ahlaki ilkelerin niteliğini sorgulayan felsefedir”.

Etik Nedir?

**“insan-insan” ilişkilerinde
“iyi-kötü” değerlendirmeleri ile
açık uçlu sorulara yanıtlar bulmaya
çalışma**

Etik

- Aristoteles'ten bu yana bir felsefi disiplinin adı olan etiğin Yunancadaki kullanımına ilişkin iki farklı anlamı söz konusudur.

- İlk kullanımı **alışkanlık**, **töre**, **görenek** anlamlarını taşımaktadır. Eylemlerini antik sitede geçerli olan töreye uygun olarak eğitim yoluyla düzenlemeye alışkın olan kişi, genel kabul gören “ahlak yasası” normlarını izlediği sürece etiğe göre davranmaktadır.
- Dar anlamda ve asıl anlamına göre, etiğe uygun eylemde bulunan ve davranan kişi, aktarılan eylem kurallarını ve değer ölçülerini kavrayarak ve üzerinde düşünerek talep edilen iyiyi gerçekleştirmek için onları **alışkanlığa** dönüştüren kişidir.

Etiğin somut olarak ortaya çıkış biçimleri;

- *Felsefenin bir ana alanı olarak etik*, davranışlar bağlamında iyinin ne olduğu ve nelerin iyi olduğu konusunu ele almakta; insanın ideal davranışlarını formüle etmeyi amaçlamaktadır.
- *Toplum yaşamında etiğin karşılığı*, insanların birbirleriyle ilişkilerinde neleri yapmaları ve nelerden kaçınmaları gerektiğiyle ilgili bir kurallar kümesi; kısaca genel ahlaktır.
- *Meslek etikleri*, belli bir alanda etkinlik gösteren kişilerin uymaları gereken kuralların belirlenmesi ve o alana özgü uygulamalardaki istenen davranışların irdelenmesidir.

Tıp Etiği

- Meslek etikleri grubundan olan tıp etiği, tıbbi ilişkiler çerçevesinde sağlık profesyonellerinin iyi davranmak adına *neleri yapmaları* ve *nelerden kaçınmaları* gerektiği hakkındadır.

Tıp Etiği

- Tıbbi etik, sağlık hizmeti verenler ve sağlık hizmeti alanlar ile yakınlarının beklentileri-değerleri arasındaki farklılıklardan doğan ikilemeleri aydınlatmaya çalışan bir disiplindir.

Tıp Etiği

- Tıp etiği, tıbbi ilişkiler çerçevesinde hem soyut düşünme ve akıl yürütme, hem de konulmuş kurallara uyma etkinliklerini kapsamaktadır.
- Tıbbi eylemler çerçevesinde neyin “iyi” ve neyin “kötü” olduğu, mutlak “iyi”nin ve “kötü”nün olup olmayacağı tıp etiğinin temel sorunlarıdır.

Tarihte Tıp Etiği

- Hekimlerin mesleki uygulamalarında uyması gereken sosyal ve hukuki kuralları içeren ilk düzenlemeler bundan 5000 yıl önce Eski Mısır'daki Hamurabi yasalarında bulunmaktadır.
 - Bu düzenlemelerde hekimlerin alacağı ücretlerden ve hatalı uygulamalarında kendisine verilecek cezalardan bahsedilmektedir. Tıbbi etikten çok tıp hukuku ve tıbbi deontoloji ile ilgili de olsa da önemli bir belge sayılmaktadır.
- Hayatlarında metafiziğe ve mistisizme yer veren Çin ve Hindistan'daki eserlerde de tıp etiğinin izlerine rastlamak mümkündür.

Tarihte Tıp Etiği

- Eski Yunan'da aynı zamanda birer filozof olan hekimler uygulamalarında ve eserlerinde belli ahlaki ilkelere ve meslek kurallarına yer verirler.
- Hekimlik mesleğinin sembolü olan Hippocrates'in etik kodları yüzyıllardan beri kullanılmıştır. Hippocrates Andındaki ifadeler tıp uygulamalarının yanında Tıp Etiği ve Tıbbi Deontoloji için de dönüm noktası olmuştur. Bugün tıp etiği içinde yer alan kavramlar *ilk kez* burada dile getirilmiştir.

Tarihte Tıp Etiği

- Daha sonra gelen **Galen**'de hekimlerde olması gereken ahlaki özellikler, mesleki ve kişisel ilişkilerinde uyması gereken kural ve konulardan bahsetmiştir.
- **İslam dünyasında** da hekimin ahlaki ve özellikleri konusunda çeşitli belgelere rastlanmaktadır.

Tarihte Tıp Etiği

- Tıp etiğinin kodları ilk kez 1803'de, yeniden Thomas Percival tarafından hazırlanmıştır.
- Daha sonra büyük ölçüde Percival'ın etik kodlarına dayanarak 1847'de ABD'de American Medical Association tarafından etik kodlar hazırlanmıştır. Daha sonraki yıllarda bu kodlar gözden geçirilerek yeniden güncellenmiştir.

Tıp Etiği

- Tıp etiği, doktorluk faaliyetini, yardıma muhtaç olanlara gerektiği şekilde yardım etme biçimindeki genel normun somutlaştırılması olarak görmektedir.
- Doktorun öncelikli ödevi, hastaya zarar vermeden ya da hastanın iradesine karşı bir davranışa girmeden, onun sağlığını korumak ve hastanın yeniden sağlığına kavuşması için gerekli araç ve yollara başvurmaktır.

BİYOETİK

- Biyoetik terimi Hollandalı biyokimyacı Van Rensselaer Potter tarafından, 1970 yılında bilimde hızla cereyan eden yeni gelişmelere değerler sisteminden de karşılık gelebilmesi düşüncesiyle icad edilmiştir.
- Bu terminoloji, teknik olarak mümkün olan her şeyin etik olarak da haklı çıkarılabileceği anlamına gelmediği; tam tersine baş döndürücü bilimsel (tıbbi) ilerlemelerin doğayı, çevreyi, insan ve hayvan varlığına olumsuz anlamda müdahaleyi getirdiğini ve hayvanların ve insan türünün geleceğinin tehlikede olduğu endişesiyle önermiştir.

Biyoetik Nedir?

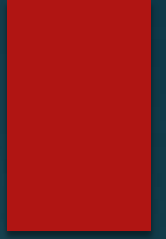

- Terim “bios” yaşam ve “ethos” ahlak kavramlarının birleşiminden oluşmuştur.
- Biyoetiğin konusu *hayattır*; sadece tıp etiğinin ana konusu olan insan hayatı değil, doğada var olan tüm organizmaların hayatıdır.

BİYOETİK

- Biyoetik, özellikle moleküler biyologları ya da hekimleri ikileme sürükleyen ve üzerlerine kuşku düşüren modern gen teknolojileri aracılığıyla gündeme gelmiştir.

**DÜNYA
TABİPLER
BİRLİĞİ'NİN
YAYINLADIĞI
BİLDİRGELER**

Dünya Tabipler Birliği

- Tıp eğitiminde, tıbbi bilimlerde, tıp uygulamalarında ve dünyadaki herkese verilen sağlık hizmetlerinde yüksek uluslararası standartlar oluşturmaya çalışır.
- Bunu sağlamak için benimsediği yöntem, ilgili konularda açık tartişmalara olanak sağlayan bir zemin oluşturmak ve tartişmaların sonunda saptanan yaklaşımları bildireler halinde yayınlamaktır.

Dünya Tabipler Birliği

- Bildirgeler, genel kurultayların sonunda birkaçı bir arada ilan edilip, "Bildirgeler El Kitabı" ve "Dünya Tıp Dergisi" aracılığıyla duyurulurlar.
- Birliğin, "Tıbbi Etikle İlgili Olanlar" ve "Tıbbi-Sosyoekonomik Konularla İlgili Olanlar" şeklinde iki kategoride topladığı çok sayıda bildirge ve duyuru metni vardır.

Dünya Tabipler Birliğinin Yayınladığı Bildirgeler

- Hekim ve hekimlikle ilgili olanlar (Mesleki Bağlılık Yemini, Hekimlik Ahlakı Uluslararası Yasası, ...gibi),
- Hasta-Hekim ilişkisi ve koruyucu hekimlik uygulamalarına dair olanlar (Hastanın Hakları, Ölümle Sonuçlanacak Hastalık, Aile Planlamasına İlişkin Duyuru, ...gibi),
- Gelişimin sağladığı yeni olanakların kullanımıyla ilgili olanlar (invitro Fertilizasyon, Tele-Doktorluk, Fetal Doku Transplantasyonu,... gibi)
- Çevreyle, sporla, yaş gruplarının sorunlarıyla, deneylerle, yol güvenliği ve trafikle, AIDS ile, reçetelerle, ilgili olanlar.

Dünya Tabipler Birliğinin Yayınladığı Bildirgeler

- Cenevre Bildirgesi (Mesleki Bağlılık Yemini)
- Hekimlik Ahlakı Uluslararası Yasası
- Bütün Ulusal Bakım Sistemleri İçin Sağlık Bakımı Sunulmasında On İki İlke
- Helsinki Bildirgesi
- Aile Planlamasına İlişkin Duyuru
- Sidney Bildirgesi (Ölüme İlişkin Duyuru)
- Oslo Bildirgesi (Tedavi Amaçlı Düşüğe İlişkin Duyuru)
- Bilgisayarların Tıpta Kullanılışına İlişkin Duyuru
- Tokyo Bildirgesi

Dünya Tabipler Birliğinin Yayınladığı Bildirgeler

- Sao Paola Bildirgesi
- Hekimlerin Ölüm Cezalarına Katkılarıyla İlgili Karar
- Lizbon Bildirgesi
- Venedik Bildirgesi
- Boks Yapmaya İlişkin Öneriler
- Hekimlik Alanında Çalışanların İnsan Haklarına Ve Bireysel Özgürlüklerine İlişkin Bildirge
- Ruh Sağlığına Yönelik (Psikotrop) İlaçların Kullanılışı Ve Kötüye Kullanılışına İlişkin Duyuru
- Canlı Organların Ticaretine İlişkin Duyuru
- Açlık Grevleri Konusunda Malta Bildirgesi
- Spor Hekimliğinde Sağlık Bakımının İlkelerine İlişkin Bildirge
- Dünya Tabipler Birliği'nin İnsan Hakları Konusundaki Kararı
- Dünya Tabipler Birliği'nin İnsan Hakları Bildirgesi

Dünya Tabipler Birliğinin Yayınladığı Bildirgeler

- Dünya Tabipler Birliği'nin Silahlar Ve Silahların Yaşam/Sağlıkla Olan İlişkileri Hakkındaki Kararı
- Dünya Tabipler Birliği'nin Genetik Kopyalama Konusundaki Kararı
- Dünya Tabipler Birliği'nin Tütün Üretim, İhraç, İthal, Satış Ve Reklamına İlişkin Duyurusu
- Dünya Tabipler Birliği Bildirisi In-vitro Döllenme Ve Embriyo Transplantasyonu
- Dünya Tabipler Birliği Geçici Bildirisi Aids
- Dünya Tabipler Birliği Bildirgesi Aids Hastalarının Tedavi Etmede Hekimlerin Mesleki Sorumluluğu
- Dünya Tabipler Birliği Bildirgesi Hiv Epidemisi İle Ortaya Çıkan Konular

- **Dünya Tabipler Birliği Ahlaki Standartlar Prensibine Yeniden Adanma Konusunda Bildirgesi**
- **Dünya Tabipler Birliği'nin İşyeri Güvenliği Konusundaki Görüşü**
- **Dünya Tabipler Birliği'nin Silahlı Çatışma Dönemlerine İlişkin Kurallar**
- **Dünya Tabipler Birliği'nin Kırsal Bölgelerdeki Tıbbi Bakıma İlişkin Önerileri**
- **Dünya Tabipler Birliği'nin Ötanazi Bildirgesi**
- **Dünya Tabipler Birliği'nin Olağandışı Durumlar İçin Tıp Etiği Bildirgesi**
- **Dünya Tabipler Birliği'nin “Bir İlacın Yerine Başka Bir İlacın Verilmesi” ile İlgili Bildirgesi**
- **Dünya Tabipler Birliği'nin Avian İnfluenza İle İlgili Kararı**
- **Dünya Tabipler Birliği'nin Mesleki Özerklik Ve Öz-düzenleme İle İlgili Madrid Bildirgesi**

- **Dünya Tabipler Birliği'nin Sağlık Bakımında Kadın Hakları, Bu Konunun Anneden Çocuğa HIV Enfeksiyonu Bulaşımından Korunmayla İlişki Konusunda Kararı**
- **Dünya Tabipler Birliği'nin Hasta Hakları Bildirgesi**
- **Dünya Tabipler Birliği'nin Alkolün Toplum Ve Sağlık Üzerine Etkisini Azaltmaya Yönelik Bildirgesi**
- **Dünya Tabipler Birliği'nin Kadın Sünnetine İlişkin Bildirgesi**
- **Dünya Tabipler Birliği'nin Ötanazi Deklarasyonu**
- **Dünya Tabipler Birliği'nin Hekim Yardımlı İntihar Bildirgesi**
- **Dünya Tabipler Birliği'nin Kız Fetüslerin Öldürülmesine İlişkin Kararı**
- **Dünya Tabipler Birliği'nin Tokyo Deklarasyonu Tutukluluk Ve Hapis Sırasındaki İşkence Ve Öteki Zalimce, İnsanlık Dışı Ya Da Aşağılayıcı İşlem Ve Cezalara İlişkin Hekimler İçin Rehber**

- Dünya Tabipler Birliği'nin Tıbbi Sorumluluk Reform Bildirgesi
- Dünya Tabipler Birliği'nin Teletıp Etiği Raporu
- Dünya Tabipler Birliği'nin Aile Planlaması Ve Kadının Kontrasepsiyon Hakkı Üzerine Raporu
- Dünya Tabipler Birliği'nin Gürültü Kirliliği Üzerine Raporu
- Dünya Tabipler Birliği'nin Tütün Ürünlerinin Sağlığa Zararları Üzerine Bildirgesi
- Dünya Tabipleri Birliği'nin İşkence ya da Zalimce/İnsanlık Dışı/Onur Kırıcı Muamelelerin Belgelendirilmesi Ve İhbar Edilmesinde Hekimlerin Sorumluluğuna İlişkin Kararı

Dünya Tabipler Birliğinin Yayınladığı Bildirgeler

- Dünya Tabipler Birliği'nin Tıp Eğitiminin Niteliğini Geliştirmek İçin Dünya Tıp Eğitimi Federasyonu Küresel Standartlar İle İlgili Kararı
- Dünya Tabipler Birliği'nin Su Ve Sağlık İle İlgili Bildirgesi
- Dünya Tabipler Birliği'nin şiddet Ve Sağlık İlişkisine İlişkin Bildirgesi
- Dünya Tabipler Birliği'nin Biyolojik Silahlar Konusunda Washington Bildirgesi
- Dünya Tabipler Birliği'nin Hapishane Koşulları/Tüberküloz Ve Diğer Bulaşıcı Hastalıkların Yayılımı Konusunda Edinburg Bildirgesi
- Dünya Tabipler Birliği'nin Organ Bağışı Ve Nakli zerine Raporu

Helsinki Bildirgesi-1964

- İnsanlar üzerindeki biyomedikal araştırmalar için hekimlere yol gösterici öneriler
 - Temel İlişkiler
 - Mesleki Bakımla Birlikte Tıbbi Araştırma (Klinik Araştırmalar)
 - İnsanları İçeren Tedavi Dışı Biyomedikal Araştırmalar (Klinik-dışı biyomedikal araştırmalar)

Lizbon Bildirgesi-1981

• Hasta Hakları

- Hastanın hekimini özgürce seçme hakkı vardır.
- Hastanın dışarıdan herhangi bir karışma olmadan klinik ve ahlaki yargılara özgürce varabilen bir hekim tarafından bakılmaya hakkı vardır.
- Hastanın, yeterli bilgileri aldıktan sonra tedaviyi kabul etmeye ya da yadsımaya hakkı vardır.
- Hastanın, kendisiyle ilgili tıbbi ve kişisel bilgilerin gizliliğine gereken saygıyı göstermesini hekimden beklemeye hakkı vardır.
- Hastanın, saygın bir şekilde ölmeye hakkı vardır.
- Hasta dini veya ruhi telkin ve teselliyi kabul veya reddetme hakkına sahiptir.

Dünya Tabipler Birliği Bildirgesi Jenerik İlaç Uygulamaları-1989

- Tanımlama: Jenerik uygulama burada reçete edilen ilaç ürünü için farklı bir marka veya markasız bir ilaç ürününün verilmesi olarak tanımlanır; yani, aynı dozaj formunda ve tamamen aynı kimyasal kapsama sahip fakat farklı bir firma tarafından dağıtımı yapılan üründür.

- Hekimler uygulama yaptıkları yerleşimlerde jenerik ilaç uygulaması ile ilgili özel yasa ve/veya düzenlemeleri bilmelidirler.
- Ulusal tabip birlikleri hekimin hastanın tıbbi ve ekonomik durumuna en uygun ilacı reçete etme özgürlüğü ve sorumluluğunu sınırlayan herhangi bir eyleme karşı çıkmalıdır...

Dünya Tabipler Birliği'nin “Bir İlacın Yerine Başka Bir İlacın Verilmesi” ile İlgili Bildirgesi-2005

Giriş

- Bir ilacın yerine başka bir ilacın verilmesi jenerik (ambalajında üreticinin adı/markası bulunmayan) ve terapötik uygulamalar olmak üzere iki şekilde yapılabilir.
- Jenerik değişimde markası belli bir ilaç yerine kimyasal içeriği, etkisi ve dozu aynı olan bir başka ilaç verilir.
- Terapötik değiştirme; eczacının hekimin yazdığı bir ilaç yerine kimyasal açıdan farklı bir ilaç vermesi durumudur...

Dünya Tabipler Birliği'nin “Bir İlacın Yerine Başka Bir İlacın Verilmesi” ile İlgili Bildirgesi-2005

- Hekimler uygulama yaptıkları bir ilaç yerine başka bir ilacın verilmesi konusundaki yasaları ve/veya düzenlemeleri bilmelidirler.
- Eczacılar, hekim tarafından reçete edilen kimyasal, doz ve dozaj formunu eksiksiz bir şekilde hazırlamakla yükümlüdürler. İlaç bir kez reçete edildiğinde ve başlandığında; hekimin izni olmadan kesinlikle değiştirilemez.
- Bir ilaç yerine başka bir ilacın verilmesi durumunda hekim süreci dikkatlice izlemeli, tedavi dozunu ayarlamalıdır...

Dünya Tabipler Birliği'nin Uluslararası Hekimlik Etiği 1949-1968-1983-2006

Hekimlerin Genel Görevleri

- Her zaman kendi bağımsız profesyonel yargısını uygular ve en yüksek standartlarda profesyonel tavrını sürdürür.
- Yetkin bir hastanın tedaviyi kabul etme ve reddetme hakkına saygı gösterir.
- Kişisel çıkarının ya da adil olmayan ayrımcılığın yargısını etkilemesine izin vermez...

Hekimlerin Hastalarına Karşı Görevleri

- Her zaman insan yaşamına saygıyı aklında bulundurur.
- Sağlık hizmeti sunarken hastanın çıkarına en uygun biçimde davranır.

Hekimlerin Meslektaşlarına Karşı Görevleri

- Çalışma arkadaşlarına kendisine davranılmasını istediği gibi davranır.
- Hastaları etkilemek için meslektaşlarının hasta-doktor ilişkilerine zarar vermez.